

Cuprins

I. Pubela de la Djibouti	7
II. Devenirea	41
III. Y (Asta) sau prezentul de intrupare.....	103
IV. O faci dinadins	169
V. Maximilien sau vinovatul ideal.....	193
VI. Ce înseamnă a iubi	231

DANIEL
PENNAC

Necazuri
cu școala

Traducere din limba franceză și note
de Ileana Cantuniari

POLIROM
2016

Așadar un text pe săptămână pe care trebuia să-l putem recita în fiecare zi a anului, pe nepregătite, atât ei, cât și eu însumi. Și pe deasupra numerotate, pentru a spori dificultatea. În prima săptămână, textul nr. 1. În a doua săptămână, textul nr. 2. În a douăzeci și treia săptămână, textul nr. 23. Toate aparențele unei mecanici idioate, dar acele numere în chip de titlu erau pentru a ne juca, pentru a adăuga mândriei de-a ști plăcerea hazardului.

— Amélie, recită-ne textul nr. 19.

— Nr. 19? Este textul lui Constant despre timiditate, începutul romanului *Adolphe*.

— Întocmai, te ascultăm.

Tatăl meu era timid... Scrisorile lui erau afectuoase, pline de sfaturi rezonabile și sensibile; dar nici nu ne regăseam bine unul în prezența celuilalt, că se făcea simțit în atitudinea lui ceva constrâns pe care nu mi-l puteam explica și care acționa asupra mea într-un mod penibil. Nu știam pe atunci ce însemna timiditatea, acea lăuntrică suferință care ne însoțește până la vârsta cea mai înaintată, care își înghite în străfundul inimii impresiile cele mai profunde, care ne îngheață cuvintele, care deformează în gura noastră tot ce încercăm să spunem și nu ne îngăduie să ne exprimăm decât prin cuvinte vagi sau printr-o

ironie mai mult sau mai puțin amară, ca și cum am vrea să ne răzbunăm pe sentimentele noastre însele pentru durerea pe care o încercăm de-a nu le putea face cunoscute. Nu știam că, până și față de fiul lui, tata era timid și că adesea, după ce așteptase mult timp o mărturie a afecțiunii mele pe care răceala lui aparentă părea să mi-o interzică, mă părăsea cu ochii plini de lacrimi și se plângea altora că eu nu-l iubesc.

— Formidabil, 18 din 20. François, textul nr. 8.

— Nr. 8, Woody Allen! *Leul și mielul*.

— Dă-i drumul!

Leul și mielul vor împărți culcușul, numai că mielul nu va dormi prea mult.

— Impecabil. 20 din 20! Samuel, textul nr. 12.

— Nr. 12 este *Émile* al lui Rousseau. Descrierea stării de om.

— Exact.

— Stați un pic, dom' profesor, François capătă 20 de puncte din 20 cu cele două rânduri ale lui Woody, iar eu trebuie să recit jumătate din *Émile*?

— Asta e îngrozitoarea loterie a vieții.

— Bine.

Vă încredeți în rânduirea actuală a societății fără să vă gândiți că această rânduire este supusă la revoluții inevitabile și că nu puteți nici prevedea, nici preveni pe aceea care-i poate atinge pe copiii voștri. Cel de rang mare ajunge mic, cel bogat devine sărac, monarhul devine supus; oare loviturile sorții sunt atât de rare încât să puteți crede că veți scăpa de ele? Ne apropiem de o stare de criză și de secolul revoluțiilor. Cine îți poate spune ce vei ajunge atunci? Tot ce a fost durat de oameni poate fi dărâmat de oameni; nu există trăsături care să nu se poată șterge afară de cele înscrise în natură, iar natura nu face nici prinți, nici bogați, nici nobili. Ce va face, așadar,

în starea de jos, acel tiran pe care l-ai educat doar pentru măreție? Ce va face în sărăcie bogătașul care știe să trăiască numai din aur? Ce va face, lipsit de toate, acel prost îngâmfat care nu știe să se folosească de el însuși și nu poate trăi decât prin ceea ce este străin de el? Fericit cel care știe să părăsească atunci starea care-l părăsește și să rămână om în ciuda sortii! Să laude cine și cât vrea pe acel rege învins, care se îngroapă ca un nebun sub ruinele tronului său; eu îl disprețuiesc; văd că trăiește numai prin coroană și nu e nimic dacă nu e rege; dar cel care pierde coroana și se lipsește de ea e mai presus de coroană. De la rangul de rege, pe care-l poate deține și un laș, și un ticălos, și un nebun, el se ridică la starea de om, pe care puțini oameni știu s-o păstreze...¹

— Spune cineva mai frumos?

Nu îi abandonam în acele texte. Mă cufundam în ele odată cu ei. Ni se întâmpla să le învățăm pe cele mai complexe împreună, chiar în timpul orei de clasă, de-a lungul analizei. Mă simțeam ca un profesor de înot. Cei mai slabi înaintau trudind, cu capul scos din apă, segment cu segment, agățați de scândura explicațiilor mele, apoi înotau singuri, la început preț de câteva propoziții doar, ajungând să-și ofere curând o lungime de paragraf, fără să citească, doar din ce țineau minte. De îndată ce înțelegeau ce citeau, își descopereau capacitățile mnemonice și adesea, înainte de terminarea orei, un mare număr de elevi recita textul întreg, își oferea o lungime de bazin fără ajutorul profesorului de înot. Începeau să se bucure de memoria lor. Nu

1. Jean-Jacques Rousseau, *Émile sau Despre educație*, trad., studiu introd., note și comentarii de Dimitrie Todoran, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1973.

se așteptau deloc la așa ceva. Parcă ar fi descoperit o funcție nouă, parcă le-ar fi crescut înotătoare. Surprinși că-și aminteau atât de repede, repetau textul a doua oară, a treia oară, fără poticneli. Asta pentru că, odată ce inhibiția dispărea, înțelegeau lucrul de care-și aminteau. Nu se mulțumeau să recite un șir de cuvinte, nu se mai scuturau de cuvinte doar în mintea lor, împrăștiindu-le, ci o făceau înțelegând limba, limba altuia, gândirea altuia. Nu recitau *Émile*, ci restituiau raționamentul lui Rousseau. Era o mândrie. Nu vă credeți Rousseau în momentele acelea, dar totuși, prin gura voastră se exprima divinația plină de ocară a lui Jean-Jacques!

Uneori elevii mei se jucau. Se antrenau laolaltă, făceau concursuri de viteză sau își recitau textul pe un ton străin de natura lui: treceau prin furie, surpriză, teamă, băiguială, elocvență politică, pasiune amoroasă; când se ivea prilejul, unul sau altul îl imita pe președintele de-atunci, pe unul din miniștri, pe vreun cântăreț sau vreun prezentator de jurnal televizat... Se dedau și la jocuri periculoase, la primejdioase exerciții de agilitate mentală; își lansau provocări acrobatice pe care o clasă de-a doua mi le-a dezvăluit într-o seară, la un banchet de sfârșit de an. (Păstraseră secretul asupra acestui lucru, ca să-și epateze profesorul.) La desert, o elevă pe nume Caroline își îndreptă degetul arătător spre un elev pe nume Sébastien:

— Provocare: vreau să aud primul paragraf din textul 3, strofa a doua din textul 11, a patra din 6 și ultima frază din 15.

Sébastien, cel căruia i se aruncase mânușa, își adună în minte bucățile pe care le recită aproape fără șovăială, ca pe un text unic și extravagant. Apoi, își lansă propria lui provocare:

— E rândul tău acum, recită-ne *Podul Mirabeau*¹.
Mai preciză:
— În sens invers.

1. *Le pont Mirabeau* – poem celebru al lui Guillaume Apollinaire.

— O nimica toată.

Și iată că pe la urechile mele stupefiate, pe sub podul Mirabeau, Sena începu să curgă în sens invers, de la ultimul vers până la primul, până ce dispăru sub platoul Langres¹. Satisfăcută, Caroline lăsă să-i scape numele autorului: Erianillopa!

— Ei, dom' profesor, asta știți să faceți?

Unul inspector de la academie poate că nu i-ar fi plăcut să vadă Sena curgând îndărăt spre izvor sau tamburul unei mașini de spălat amestecând toate textele anului sau pe elevii mei dintr-a șasea împodobindu-și clasa cu banderole de care atârnavu greșelile lor de ortografie cele mai spectaculoase, ca niște carcase ale unor învinși. Mi s-ar fi putut de asemenea reproșa că-mi lăsam elevii mai mari să-și încredințeze lucrările corecturii asasine a celor mici! Nu însemna asta că-i măguleam pe unii pentru a-i umili pe ceilalți? Nu se glumește cu lucrurile astea, totuși! Ar fi trebuit să pledez: nu intrați în panică, domnule inspector, trebuie să știți să vă jucați cu știința. Jocul este respirația efortului, cea-laltă bătaie a inimii, nu dăunează seriozității ucenicei, ci, dimpotrivă, e contraponderea acesteia. Și-apoi, să ne jucăm astfel cu materia înseamnă de fapt să ne antrenăm s-o stăpânim mai bine. Nu-l considerați copil pe boxerul care sare coarda, e imprudent.

Amestecând textele, elevii mei de-a doua nu erau lipsiți de respect față de doamna Literatură, ci își exaltau buna stăpânire a memoriei! Nu înjoseau cunoașterea, ci se admirau pe ei înșiși în inocența unei iscusințe! Își exprimau mândria jucându-se, fără să se dea mari. Și-apoi îl tachinau pe Rousseau, îl consolau pe Apollinaire, îl distrau pe Corneille — căruia îi plăcea și lui să glumească și căruia cu siguranță eternitatea i se părea cam lungă. Și, mai

1. Podiș calcaros din partea central-estică a Franței, din care izvorăște Sena.